

Thematische focus

Wat zijn de belangrijkste manieren om deelnemers aan te trekken voor een participatieproject?

1.	Vorbereidingen.....	2
2.	Toepassing : 3 selectie- en uitnodigingsmethoden.....	2
2.1.	Zelfselectie of communicatie naar het grote publiek.....	2
2.2.	Willekeurige selectie of loting.....	3
2.3.	Rechtstreekse uitnodiging of coöptatie	4
3.	Mobilisatie en inclusie aanmoedigen	4
3.1.	Lokale tussenpersonen inschakelen	4
3.2.	Van deur tot deur en straatwerk	5
3.3.	Zorg voor voldoende middelen om deelname te ondersteunen	5
4.	Vooruitzichten voor verbetering	6
4.1.	Verlof voor burgerlijke plichten.....	6
4.2.	Reglementering van de vergoedingen.....	6
5.	Pour aller plus loin.....	7

1. Voorbereidingen

Om mensen aan te moedigen **om actief deel te nemen en bij te dragen aan participatieve en deliberatieve processen**, is het eerst nodig om de intentie en het doel van het proces te verduidelijken. De manier om mensen te bereiken en te werven verschilt naargelang de situatie.

Het is in ieder geval belangrijk om **de doelgroep te definiëren en de redenen te bepalen** waarom iemand **een uitnodiging ontvangt** om deel te nemen.

De belangrijkste aanbeveling is dat **elke methode onderzocht moet worden** om de beperkingen ervan te verduidelijken en indien nodig de doelgroep samen te stellen via een andere uitnodigingsmethode.

2. Toepassing : 3 selectie- en uitnodigingsmethoden

2.1. Zelfselectie of communicatie naar het grote publiek

Onder 'zelfselectie' begrijpen we universele procedures: **open voor alle geïnteresseerde partijen en zonder voorwaarden**. Deze aanpak heeft als voordeel dat iedereen die wil, kan deelnemen.

Om zoveel mogelijk mensen te bereiken, is het raadzaam om **verschillende communicatiemethoden** en -kanalen te gebruiken: websites, sociale media (zoals Facebook, Instagram en X), telefoongesprekken, de pers, lokale radiostations, e-mails, brieven, folders, postkaarten en posters (in verschillende talen).

Bovendien maken veel participatieprocessen steeds meer gebruik van **digitale platformen**. Bij dergelijke platformen is het belangrijk om in gedachten te houden dat de deelnemers daar voornamelijk jongere, actieve mensen zijn met de benodigde toestellen en vaardigheden.

De realiteit is dat degenen die zich vrijwillig inschrijven vaker **gunstige sociaaleconomische omstandigheden, professionele en persoonlijke stabiliteit, tijd, geld en een opleiding hebben**. Deze gunstige omstandigheden zijn ongelijk verdeeld in de samenleving. Studies over participatie hebben aangetoond dat een **gender bias** er in bepaalde contexten voor kan zorgen dat vrouwen en genderminderheden niet op gelijke voet als mannen kunnen participeren.

Als we uitsluitend zelfselectie gebruiken, bestaat dus **het risico dat bepaalde sociale groepen oververtegenwoordigd** zijn en andere dan weer **ondervertegenwoordigd of helemaal niet vertegenwoordigd**. Op deze manier dreigt dus het gevaar dat we spreken namens degenen die niet aanwezig zijn, of zelfs hun standpunten gewoon negeren.

De ervaring heeft aangetoond dat het gebruik van **zelfselectie automatisch de betrokkenheid beperkt van mensen** die het meest te maken hebben met het beleid in kwestie.

“Een groep van zelfgeselecteerde deelnemers kan echter een risico vormen. Dit risico betreft een oververtegenwoordiging van deelnemers [...] die hoogopgeleid zijn en/of veel tijd hebben (bijvoorbeeld senioren en studenten). Onderzoek naar participatie heeft aangetoond dat de hoogstopgeleide personen, mensen uit de middenklasse en mensen met tijd het vaakst deelnemen aan open participatieprocessen [met zelfselectie]. [...] In deze context moet er niet noodzakelijkerwijs van uitgegaan worden dat de mensen die het meest zouden moeten worden betrokken ook degenen zijn die het vaakst deelnemen aan open spaces. Integendeel, in groepen die door zelfselectie zijn gevormd, kunnen de standpunten van vertegenwoordigers van bepaalde zogenaamde 'affiniteitsgroepen' de bovenhand nemen”

Patrizia Nanz, Miriam Fritsche, 2012, [Handbuch Bürgerbeteiligung Verfahren und Akteure, Chancen und Grenzen](#), p.27

2.2. Willekeurige selectie of loting

Willekeurige selectie door loting zorgt voor **meer gelijke participatiekansen**. De **diversiteit van de groep vergroot** en de specifieke belangen verminderen. Met name deliberatieve processen en processen die gericht zijn op het samenstellen van een **representatief panel** zijn gebaseerd op [willekeurige selectie](#). Bij willekeurige selectie moet het panel van potentiële deelnemers zo groot mogelijk zijn om ervoor te zorgen dat de steekproef zeer representatief is en om [inclusie](#) aan te moedigen.

Er moet echter rekening mee worden gehouden dat, **afhankelijk van de gebruikte database** (bevolkingsregister, kiezerslijst), er altijd **een risico is dat bepaalde mensen worden uitgesloten**, zoals inwoners die geen burgers zijn, mensen die geen vast adres hebben of mensen die niet op de kiezerslijst staan.

Elke **administratieve database** heeft zelf al een selectieproces ondergaan, waarvan de criteria moeten worden nagekeken (nationaliteit, woonplaats, leeftijd, beroep of andere categorieën). Het valt aan te raden om, als de Algemene Verordening Gegevensbescherming dat toelaat, andere registers te gebruiken, zoals die van ziekenfondsen, sociale verhuurders of telefoonnummers, het kiesregister of de nationale volkstelling.

Tools in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

- Tot op heden worden in Brussel en het Duitstalige gebied meestal de **gemeentelijke registers** gebruikt als basis voor de loting. Het nadeel van deze procedure voor processen op gewestelijk niveau is dat ze afhankelijk is van de bereidwilligheid van elke gemeente om de gegevens te verkrijgen.
- Sinds de wet van 2 maart 2023 is het ook mogelijk om het **Rijksregister** te gebruiken voor loting.

2.3. Rechtstreekse uitnodiging of coöptatie

Het is mogelijk om **burgers rechtstreeks en persoonlijk uit te nodigen** om deel te nemen aan een initiatief voor burgerparticipatie. Voornamelijk wanneer participatieprocessen betrekking hebben op de renovatie van een wijk of de inrichting van een openbare plaats zoals zwembaden of gemeentelijke bibliotheken, is het mogelijk om alle betrokken inwoners uit te nodigen voor deelname.

Een rechtstreekse uitnodiging is **alleen mogelijk als de doelgroep duidelijk geïdentificeerd en afgebakend is**, zoals dat het geval is bij gebruikers van een voorziening.

Coöptatie kan ook gebruikt worden om **vrijwillig de bias te compenseren** die er kan bestaan in het geval van een open systeem of **om een loting aan te vullen**.

3. Mobilisatie en inclusie aanmoedigen

Om **betrokkenheid en inclusie** aan te moedigen, vooral van de meest ingeschakeld personen, kan de rekrutering voor een participatieschema gebaseerd zijn op lokale **tussenpersonen** of op een **rechtstreekse benadering** van burgers. De regeling moet de deelnemers ook de **nodige middelen en ondersteuning** bieden.

3.1. Lokale tussenpersonen inschakelen

Er is bewustzijn nodig rond de **eventuele moeilijkheden** die **leden van bepaalde bevolkingsgroepen** kunnen ondervinden.

Het is daarom nuttig **om samen te werken met lokale organisaties** of professionals (maatschappelijk werkers of gespecialiseerde opvoeders) om te bepalen hoe, waar en wanneer deze gemeenschappen het best kunnen worden bereikt. Het is ook mogelijk om verschillende **georganiseerde lokale belangengroepen** te activeren. Met hun steun is het vaak veel gemakkelijker om de mensen die je wilt mobiliseren te bereiken en hun interesse te wekken.

Een uitnodiging om deel te nemen aan een participatie-initiatief van iemand die je **vertrouwt**, wordt sneller geaccepteerd.

3.2. Van deur tot deur en straatwerk

Van deur tot deur gaan of mensen ontmoeten **op** straat en op openbare plaatsen kan een nuttige manier zijn om mensen te mobiliseren, vooral **kansengroepen**. Voor deze mensen is het zeker zo noodzakelijk om hen te bereiken opdat ze de uitnodiging in goede orde ontvangen. Deze benadering is erop gericht om verder te gaan dan de gebruikelijke groep mensen die betrokken zijn bij participatieprocessen. Dit betekent **rechtstreeks praten met buurtbewoners** op de markt, op plaatselijke straatfeesten of tijdens buurtbezoeken.

Meestal kunnen op deze manier mensen bereikt worden die minder snel reageren op conventionele vormen van mobilisatie. Het kan gaan om mensen die **weinig ervaring** hebben met participatie **of sceptisch zijn** over hun kansen om mee te doen.

In tegenstelling tot mobilisatie via brief of poster, heeft de directe benadering het voordeel dat het **een ruimte biedt om vragen te kunnen beantwoorden** en twijfels weg te nemen. Deze aanpak vergt uiteraard meer tijd en menselijke middelen.

3.3. Zorg voor voldoende middelen om deelname te ondersteunen

Hoewel de uitnodiging op grote schaal wordt verspreid bij een loting, blijft het een feit dat de **sociaaleconomische omstandigheden** van mensen hun **vermogen beperken** om de uitnodiging te accepteren en effectief deel te nemen. Door ervoor te zorgen dat **middelen en ondersteuning beschikbaar** zijn voor iedereen die ze nodig heeft, kan **inclusie en gelijkheid** onder de deelnemers worden bevorderd.

De beschikbare middelen en ondersteuning **moeten expliciet worden vermeld** in de uitnodiging of informatiebrief. Het doel is om alle materiële obstakels voor het ontvangen van de uitnodiging weg te nemen, **zodat de beslissing om al dan niet deel te nemen niet plotseling of geforceerd is**.

In projecten van het type "[deliberatieve mini-publics](#)" is het gebruikelijk om een **vergoeding en terugbetaling** van reis- en verblijfskosten te voorzien. De organisator moet erover waken dat dit niet ten koste gaat van eventuele sociale voordelen die de persoon ontvangt.

De ondersteuning voor deelname is niet alleen financieel. Het kan eveneens gaan om betaling voor **kinderopvang of zorg voor afhankelijke personen**, of dat gebouwen **toegankelijk** gemaakt worden voor personen met een handicap. Een **vertaling** in verschillende talen en tolken in gebarentaal, evenals het organiseren van inleidende sessies over het onderwerp in kwestie, kunnen helpen om de drempels voor deelname te verlagen en de instap in het proces te vergemakkelijken. Bij sommige processen, zoals de permanente burgervergadering in Parijs, krijgen deelnemers ook vorming, zoals hoe spreken in het openbaar.

Praktische info

Bij sommige processen, zoals de permanente burgervergadering in Parijs, krijgen deelnemers ook vorming, zoals hoe **spreeken in het openbaar**.

4. Vooruitzichten voor verbetering

4.1. Verlof voor burgerlijke plichten

De meeste participatieve en deliberatieve processen vinden plaats in het weekend of 's avonds. Burgers besteden daardoor **hun vrije tijd** aan een taak die intensief en veeleisend kan zijn. Vooral op regionaal, nationaal of Europees niveau kan de reistijd die nodig is om deel te nemen aan een dergelijk programma een extra belasting vormen voor de persoonlijke vrije tijd.

Officieel "**verlof voor burgerlijke plichten**", waardoor mensen vrijgesteld kunnen worden van werk of studie om deel te nemen aan een participatieproject, zou het mogelijk maken om **participatie-initiatieven tijdens weekdagen te organiseren**.

In veel landen bestaan al vormen van "verlof voor burgerlijke plichten" voor andere soorten burgerplichten, zoals deelname aan een assisenjury. Sommige actoren pleiten ervoor om het burgerverlof uit te breiden naar deelname aan deliberatieve processen.

De invoering van een dergelijk verlof zou **burgerparticipatie erkennen als een vorm van burgerplicht** en een grotere **legitimiteit** geven aan deze democratische oefeningen.

4.2. Reglementering van de vergoedingen

De **reglementering van de vergoeding** van personen die deelnemen aan een participatief of deliberatief systeem, **opdat deze niet in strijd is met andere sociale maatregelen**, is een belangrijke stap in het toegankelijk maken en erkennen van participatie.

In de meeste participatiesystemen **worden burgers gecompenseerd** voor de tijd die ze besteden aan het algemeen belang. Dit kan het voor bepaalde groepen, vooral kansengroepen en ondervertegenwoordigde bevolkingsgroepen, moeilijker maken om deel te nemen, vooral wanneer de vergoeding wordt beschouwd als een 'inkomen' dat een invloed kan hebben op sociale voordelen die ze eventueel ontvangen.

In veel landen gebruiken de organisatoren van burgerparticipatie het **vrijwilligersstatuut** of andere creatieve manieren **om burgers te vergoeden zonder hun recht op sociale uitkeringen aan te tasten**.

Met een **gepast juridisch kader** zou dit probleem voor kwetsbare burgers vermeden kunnen worden.

5. Pour aller plus loin

- Dicopart, Innovations démocratiques « [Statut citoyen](#) », 2022.
- Fide Policy Research, "[Organising a Democratic Lottery](#)"
- S.Tassin, [Créer un congé citoyen pour rendre la démocratie participative accessible à tous](#), la Libre, 04/12/2022